

„Ir šviesa, ir tiesa mūs žingsnius telydi!“ 2007 kovas

VARPAS

LIETUVOS LAISVĖS KOVOTOJŲ SĄJUNGOS LEIDINYS

*Kovo 11-osios
Lietuvos Respublikai -
17 metų. Sveikiname!*

Bernardo Brazdžionio 100-mečio jubiliejinė programa

Bus parengtas ir išleistas leidinys "Bernardas Brazdžionis. Archyvai".

Paroda "Žemiška žmogaus kelionė - išvykimai, sugrįžimai" (Bern. Brazdžioniui - 100). Atidarymas vasario 26 d.

Jubiliejinis renginys, skirtas Bernardo Brazdžionio 100-mečiui. Vasario 26 d.

Edukacinė programa moksleiviams "Pažinkime Bernardą Brazdžionį". Vasario mėn.

Virtuali paroda "Bernardui Brazdžioniui - 100". Vasario mėn.

Renginys Trečiojo amžiaus universiteto Menų fakulteto klausytojams:

Vasario 7 d. - Reda Rėklytė skaitys pranešimą "Bernardo Brazdžionio memorialinė biblioteka".

Renginys Trečiojo amžiaus universiteto Menų fakulteto klausytojams:

Kovo 21 d. - Jūratė Ivanauskienė "Bernardo Brazdžionio gyvenimas ir veikla"

Viktorinos moksleiviams ir suaugusiems "Bernardo Brazdžionio gyvenimas ir kūryba". Balandžio mėn.

Renginys muziejaus sode - Bern. Brazdžionio 5-ųjų mirties metinių paminėjimas ir leidinio "Bernardas Brazdžionis. Archyvai" sutiktuvs. Liepos 11 d.

Mokslinė konferencija "Nuo Maironio iki Bernardo Brazdžionio: tarp tradicijų ir modernizmo". Spalio 18 d. Konferencijos medžiagos išleidimas planuojamas iki gruodžio 15 d.

Respublikinis moksleivių skaitovų konkursas, skirtas Bernardo Brazdžionio 100-mečiui. I turas - lapkričio 10 d.; II turas - lapkričio 24 d.

Pasiteiravimui:

Bernardo Brazdžionio rinkinio vedėja Jūratė Ivanauskienė, tel. 8-37 207477

Ryšių su visuomene skyriaus vedėja Eglė Rankauskienė, tel. 8-37 206842

Bernardas Brazdžionis

AŽUOLAS

*Prieš šimtmečius įaugo mano šaknys šiton žemėn,
ir šimtmečių juoda audra jų neišraus, -
ar išdidi viršūnė tėviškės padangę ramią remia,
ar ūkanose prošvaisčių dairaus.*

*Esu pagairėj aš šiaurinio šalto vėjo,
esu aš kryžkelėj rytų ir vakarų,
daug Nemunu vandens, daug rytmečių šviesių tekėjo,
ir daug užgeso neprabrėskusių žarų ...*

*Ir sirpo vasaros, ir aukso saulė švietė,
ir klydo gervių klyksmas rudens takuos,
visų pavasarių padangėj mano rankos plėtės,
ir paukštis svetimas žemyn nenulenkę šakos.*

*Girdėjau giriose aš Gedimino ragą,
girdėjau aidą jo aukštajam panery,
mačiau, kaip laužai, šaukdami kovon lietuvi, dega,
ir kaip krūtinėse negęsta jų liepsna skaidri.*

*Mačiau, kaip griuvo akmenio statytos pilys,
mačiau, kaip upės seko ir kalnai,
mačiau, kaip piliakalnius milžinams supylė,
kad jie gyventų čia kaip žemė, amžinai!*

*Po mano kojom Romuvos šventa ugnis ruseno,
po mano kojom geso plėnys pelenų senų,
aš prie širdies glaudžiu Smūtkelio koplytėlę seną
paguodą temstančių ir viltį švintančių dienų.*

*.. Manų šaknų žaliai, gyvam pavėsy
vaidilų kanklės nešė dainą kloniams ir laukams,
mano galvos vainikan naktį krito žvaigždės šviesios,
ir tarė žemė: - Rink, jos rytą lems!*

*Į juodą žemę sunkės ašaros ir kraujas,
ir aš, kaip deimantus, slėpiau jas tarp šaknų,
ir aš, lapus iš skausmo plėšdamas, rinkau jas
vergų, baudžiauninkų, tremtinių, kankinių...*

*Ir tarė dangūs: - Ažuole, stovėk, kai vėtros plėšys,
ir nedrebėk, kai duobkasiai sueis iškast tavęs -
manų skliautų Apvaizdoje tu amžiais čia stovėsi,
kas neš manas kalvarijas, tas mano šventę švęs.*

*Ir brangų lobį ašarų, žvaigždžių, kančios ir kraujo
glaudžiu ir saugau dienai gyvą po žeme.
kai po visų naktų užgims pasaulis naujas,
kad gaustų Viešpačiui šviesi garbės giesmė.*

Norilsko kalinių sukilimo pergalė

Bronius Zlatkus

2006 m. liepos 19 - 22 dienomis Moršine, Vakarų Ukrainoje vyko Lietuvos ir Ukrainos partizanų, 1953 m. sukilimo Norilске dalyvių konferencija. Lietuvai atstovavo "Norilsko Vyčių" bendrijos nariai Vytautas Kazilionis, Algis Nutautas ir Bronius Zlatkus. Buvome šiltai sutikti, maloniai priimti, šeiminingų dėmesingumas tiesiog džiugino.

1929 m. Vienoje Vakarų ukrainiečiai įkūrė Ukrainos nacionalistų organizaciją (UNO). Jos istorija turi daug sąsajų su Lietuva. Prieškario Lietuvoje, Kaune ji turėjo savo atstovybę, spausdino žurnalus "Surma", "Nacionalist", brošiūras. Konferencijos metu tai buvo pabrėžta, priminta, kad UNO vadovas lankydavosi Kaune, jam buvo suteikta Lietuvos pilietybė.

UNO aktyvią veiklą buvo išvysčiusi prijungtose prie Lenkijos Vakarų Ukrainos žemėse. Lenkų okupuotame Vilniaus krašte panašiai veikė lietuviai. Tai vienijo lietuvius ir ukrainiečius bendriems siekiams.

Ginkluotas pasipriešinimas sovietinei okupacijai Lietuvoje ir Vakarų Ukrainoje turėjo daug bendrų bruožų: panašūs veiklos metodai, ginklai, tikslai. Tik veiklos sąlygos skyrėsi. Miškingos Karpatų priekalnės, didžiuliai miškų masyvai Volynėje ir Poliesėje partizanams sudarė palankesnes sąlygas. Be to, Vakarų Ukraina pranoko tuometinę Lietuvą gyventojų skaičiumi 3 - 4 kartus. Pasipriešinimo mastai sovietinei okupacijai tarp okupuotųjų kraštų buvo didžiausi Lietuvoje ir Vakarų Ukrainoje. Tai liudija ir aukų skaičiai. Pavyzdžiui 1945 m. žuvo kovose ar kitaip nužudyta virš 30 tūkst. pasipriešinimo dalyvių, tarp jų - trečdalis Lietuvoje. Todėl panaši padėtis buvo ir tarp ypatingojo režimo lagerių kalinių: apie 60 proc. sudarė ukrainiečiai, 13 - 15 proc. - rusai, 8 - 12 proc. - lietuviai.

Kas įvyko 1953 m. Norilsko lageriuose, 2006 liepos 19 d. "Šliach peremogi" laikraščio numeryje gruzinų literatūros klasikas Čabua Amiredžili, kalbėjęs 1953 m. Gorlage, apibūdino kaip ukrainiečių, lietuvių ir kaukazičių kovą prieš Rusijos imperializmą.

Tyrinėjant 1953 m. įvykius Norilске, iškyla klausimai: ar sukilimui buvo rimtai pasiruošta, ar jis buvo išprovokuotas, ar įsiplieskė stichiškai? Remiantis bylos apie VRM Gorlago kalinių masinio nepaklusnumo likvidavimą medžiaga (1 - 2 tomai, pradėta 1953 m. gegužės 28 d., baigta 1954 m. sausio 20 d.), galima sekti įvykių eigą, atskleisti priežastis ir pasekmes, nustatyti, kodėl įvyko lemtingi pokyčiai lagerių sistemoje Norilске ir kitur.

1953 m. vasaros įvykiai Gorlage, be abejo, susiję su Karagandos etapo 1952 m. rugsėjo 8 d. atvykimu. Jo vaidmuo būsimiems pasipriešinimo įvykiams itin reikšmingas. Per trumpą laiką pavyko pakeisti patį Gorlago "klimatą", prasidėjo aktyvi veikla, kova su lagerio administracijos parankiniais iš kalinių tarpo.

Nepaklusnumo atvejų Gorlage būta ir anksčiau, tačiau su pavieniais, nedidelio masto protestais lagerio administracija susidorodavo nedelsiant ir ryžtingai. Sutramdymui buvo naudojamos kameros, kalinių pramintos "kultūvėmis", "kujamušėmis", "mėsmalemis". Kolargono kalėjimas, vadinamas "Jama smerti" (mirties duobe), "svetingai" priimdavo "nepataisomuosius", kurių šimtus priglaudė šalia esančios kapinės. Taigi Gorlage dar nesudarė kritinė masė, kad susitelktų varijuojama, kalinių sąmonę sukilimui žadinti jėga. Karagandiečių atvežtas "maišto virusas" pateko į palankią, paruoštą dir-

vą. Daugumą iš 1200 atvykusių vyrų sudarė Vakarų ukrainiečiai, lietuvių buvo 60 - 70 kalinių. Jie buvo Steplage ir Pesčianlage vykusių bruzdėjimų, kovos su kriminaliniais nusikaltėliais aktyvūs dalyviai, vadovai. Susijungus senbuviams ir atvykėliams, padėtis pasikeitė, nedelsiant prasidėjo aktyvi veikla. 1952 m. spalio - lapkričio mėn. buvo sudaryti ukrainiečių, lietuvių, rusų ir kitų gausesnių tautybių pasipriešinimo komitetai, penketukų principu sukurtos saugos kovinės grupės. Į bendrą Pasipriešinimo lagerio režimui pagrindžio komitetą įėjo įvairių tautybių atstovai. Lietuviai su Vakarų ukrainiečiais sudarė Bendrų veiksmų sąjungą.

Pasipriešinimas priėmė nuostatą, kad nevalia kaliniui gyventi likimo draugo sąskaita, panaudoti fizinę prievartą. Gorlago skyriuose vyko apsivalymas nuo nuožmių čekistų parankinių, "bildukų-seksotų". Daugelis kalinių, slegiamų juodos lagerinės praeities, pabūgę vykdomų bausmių, išbėgo iš lagerio, ieškojo prieglobsčio pas čekistus. Paauklėti brigadininkai tapo "šilkiniais" arba atsisakė pareigų. Lagerio administracija palaipsniui prarado kontrolę darbo ir gyvenamosiose zonose.

Stalino mirtis, laukta amnestija ir pokyčiai politinių kalinių padėties iš esmės nepakeitė. Sužlugusios viltys ir buvo masinio nepasitenkinimo Gorlage išraiškos katalizatoriai.

Operatyvinė ČK dalis ieškojo būdų kaip atstatyti pašlijusį režimą. Jiems buvo svarbu, kad nesutriktų darbo ritmas strateginės reikšmės objektuose, karinės pramonės gamykloms nikelis būtų nenutrūkstamai tiekiamas. Numatė įvykių spartinimo planą, vienu metu, prižiūrėtojų paliktose zonose, išprovokuoti tarp atskirų kalinių grupių kruvinus susirėmimus, taip vadinamą "volynką" (gaišatį); kaliniai žudys vieni kitus, bus išaiškinti pasipriešinimo aktyvistai, vadovai, juos izoliuos, sugrįš "geri laikai". 1953 m. gegužį į bausmės izoliatorius uždaromi atrinkti autoritetingesni kaliniai, kuriuos ČK karininkai instruktuoja, kaip sukelti trumpalaikius, jų kontroliuojamus, kruvinus susirėmimus, kaip supriešinti kalinių grupes.

Mes stebėjome ir svarstėme esamą padėtį, jautėme artėjančią atomazgą, pasiruošėme. Pasipriešinimas iškart perėmė įvykių kontrolę; nebuvo anarchijos, chuliganizmo, sąskaitų suvedinėjimo atvejų. Kam grėšė susidorojimas, buvo patalpinti į mūsų vyrų saugomą izoliatorių. Sudaryti sukilimo komitetai perėmė visas lagerių valdymo funkcijas, iš esmės, nors ir neilgam, sukūrė "kalinių respublikas".

Tolimesnius įvykius paspartino įvykis, kai 1953 m. gegužės 26 d. 5-ojo lagerio skyriuje, gyvenamoje zonoje sargybos virši-

Prie paminklo Ukrainos sukilėlių armijos kovotojams (partizanams) Moršine iš kairės: Bronius Zlatkus, Evgen Gričiak, Algis Untanas, Vytautas Kazilionis, Miron Milen

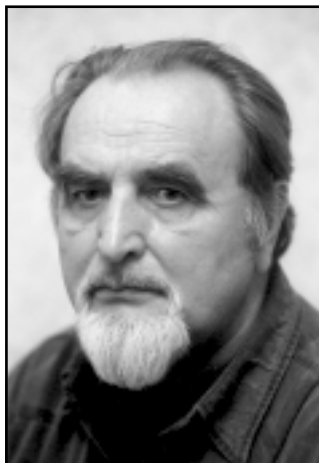

Tūkstantmetė Lietuva - kur su ja susipažinti?

Petras Girdzijauskas

Keisto pavadinimo "Kūrybinių dirbtuvių seminare" dėl Lukiškių aikštės sutvarkymo Rotušėje 2007-02-02, kuriame turėjo tartin dirbtuvės, tarėsi žmonės, netgi profesoriai, kai kurie kalbėjo daug, bet apie reikalą - nieko (gal tai ir buvo dirbtuvių adresu). Tik buvo pabrėžiama, kad Lukiškių aikštę reikia sutvarkyti iki Lietuvos tūkstantmečio. Pasirodo, mūsų valstybė tarp kitų Europos valstybių ir tautų gyvuoja net tūkstantį metų ir tikriausiai ne pirmąjį. Kur nuvesti atvykusį smalsuolį iš artimos ar tolimes šalies parodyti kokie mes buvome, ką mes veikėme per šią istorinę atkarpelę? Gal į dailės ar skulptūrų galeriją (vengrų pavyzdžiu), gal prie pano ant rūmo sienos kaip tūkstantmetis reichas daro, gal prie galingo monumento Novgorode, kur ir mūsų kunigaikščiams radosi vietos? Tad - kur?

Jei nieko neturite, tikriausiai jūsų ir nebuvo, tik tuščiai giriatis tūkstantmete istorija. Gal taip ir yra, gal mes jos nesuvokiame ir tikime pasakomis? Toks pasakos paminklas stovi katedros aikštėje įtikinėjantis, kad Vilnių įkūrė Gediminas. (Tai svetimų pasekta pasaka, kad nebūtume verti karalystės vardo). Kyla esminis klausimas: kur

karūnavosi mūsų valstybės-karalystės karalius Mindaugas, jei ne Vilniaus katedroje? Kur rezidavo pirmasis Vilniaus vyskupijos vyskupas, jei ne Vilniuje? Kur tada buvo Gediminas? Jis buvo, bet po poros šimtmečių.

Dievulis davė gerą progą pažvelgti į mūsų istoriją iš arti (anot A. Miškinio) ir dar pridėjo tuščią Lukiškių aikštę. Vietoj ažuolų ar skambalų po kupolu, sukalkim mūsų valstybės tūkstantmetę istoriją: granite, bronzoj kaip buvo daroma anuose amžiuose, laukakmenį, kaip nesenoj praeity, paraitykim

plieną, kaip mėgstama dabar. Parodykim kas mes buvom, ką veikėm, kaip gyvenom su kaimynais ir kaip gyveno kaimynai su mumis, kokius retėžius ir kokius džiaugsmus nešėme, kas mus vedė pergalėsna ir kas mus žlugdė. Parodykim pagrindinius istorinius vadus ir istorijos lūžius mus atvedusius į šias dienas. Vietos užteks, reikia tik idėjos. Nebūtina viską padaryti iškart, svarbu pateikti principus, o įgyvendinti palaipsniui. Parodykim, kad mes savo valstybę pradėjom nuo Karalystės, kad tai ne pasaka, bet istorinė tikrovė, kuri vyko Vilniuje, šalia Lukiškių aikštės. Tępa judina smegenis, pakrato (gal net Vatikano) archyvus istorikai. Bus darbo ir jiems.

Mirus Australijoje
Lietuvos Aktyvistų Fronto (LAF)
nariui

Dr. Alfonsui VILIŪNUI MD,

skausmo valandose nuoširdžiai
užjaučiame
Jo gyvenimo palydovę
žmoną Jadvygą,
dukras Dalią, Gintą, Vidą,
jų šeimas ir likusius 1941 m.
Sukilimo dalyvius Australijoje,
Lietuvoje ir už jos ribų.

Antanas Kramilius,
Sidnėjaus Ramovėnų vardu,
Jonas Burokas,
Lietuvos Laisvės Kovotojų
Sąjungos vardu, "VARPO" redakcija
Gediminas Ruzgys,
Lietuvos 1941 m. birželio 22-28 dienų
sukilėlių sąjungos vardu

**Nuoširdžiai
užjaučiame**

**dr. Juozą Parnaruską
mylimai sesei mirus.**

Lietuvos Laisvės Kovotojų
Sąjunga,
"VARPO" redakcija

Atkelta iš 2 p.

Prie paminklo UNO įkūrėjams Moršine iš kairės:
Algis Untanas, Vytautas Kazilionis, Bronius Zlatkus

Norilsko kalinių sukilimo pergalė

ninkas iš automato apšaudė prie barako stovinčius kalinius, keletas jų buvo nušauti, septyni sužeisti. Pasipiktinusių kalinių grupė patraukė į lagerio administracijos pastatą. Karininkai, prižiūrėtojai bei civiliai tarnautojai skubiai pasišalino. Miesto stovybos gamybinėje zonoje, pranešdamos apie ypatingą įvykį, sukaukė sirenos. Tai ir buvo Norilsko sukilimo pradžia.

Gegužės 27 - birželio 4 dienomis sukilimo liepsna apėmė visus šešis Gorlago skyrius, - 20 tūkst. kalinių. Iš esmės susidarė šešios "kalinių respublikos". Vienos egzistavo ilgiau, kitos trumpiau. Pasipriešinimas buvo nuslopintas rugpjūčio 4 d. Čia ir aukų buvo daugiausia: 104 nužudyti, virš 200 sužeista. Birželio 6 d. iš Maskvos atvyko komisija, prasidėjo derybos. Ekonominiai kalinių reikalavimai buvo patenkinti iškart, o politiniai - tik iš dalies. Susidorojimo su kaliniais iš esmės vienodi: įkalbinėjimai, raginimai norintiesiems iš lagerio pasitraukti, pažadai palengvinti režimą, po to grasinimai, galiausiai - karinė jėga su technika.

Sukilimas parodė, kad Gulagas, koks buvo prie Stalino, ilgiau egzistuoti nebegalės. Veikėjai, atsakingi už Gulago sistemos gyvybingumą, blogai suprato, ko iš jų nori Maskva. Įvykiai Norilsko Gorlage, Vorkutos Rečlage, Kragandos Steplage buvo lemtingi stalininiam Gulagui; dar 1953 m. buvo palengvintas režimas, 1954 m. likviduotas ir pats Gorlagas. 1953 - 1954 m. buvo paleisti žinomi mokslininkai, technikos, ekonomikos specialistai, partijos funkcionieriai, o 1955 - 1956 m. - absoliuti buvusio Gorlago kalinių dauguma.

Gulago sistemos žlugimas - sovietinės imperijos pamatų erozijos pradžia, pranašingų Norilsko kalinių himno išsipildymo žodžių pradžia:

Bet iš tamsybių kils šalis ir tautos,

Ir Laisvė neužges Norilsko žiburiuos.

Norilsko sukilimo dalyviai konferencijoje sugrįžo į prieš dešimtmečius įvykusį sukilimą, vertino jo pasekmes Blogio imperijos raidai, įvertino dvasios galios prieš fizinį smurtą viršenybę.

Jubiliejus, suvaidintas nusikaltimas ir kanarėlės

Edmundas Simanaitis

Kauno karininkų ramovės salė sausakimša. Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjunga mini savo įsikūrimo 80-metį. Pirmasis savanorių kongresas vyko Kaune 1927 m. sausio 8-9 d. Priimtuose įstatuose paskelbti pirmieji du tikslai itin reikšmingi nepolitinėi visuomeninei organizacijai: saugoti ir ginti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, antrasis - žadinti ir ugdyti lietuvių tautinę savimonę. Nūdien galiojančiuose atkurtos sąjungos įstatuose minimas tik antrasis tikslas. Pirmasis pavestas sukurtai Krašto apsaugos sistemai. Tiesą pasakius, ir vienas, ir kitas tikslai vienodai rūpėjo tada ir mūsų dienomis tiek kariuomenei, tiek ir karių savanorių organizacijoms.

Susirinkusius pasveikino Krašto apsaugos ministras Juozas Olekas. Kariuomenės vadas gen.mjr. Valdas Tutkus sveikinimo žodyje padėkojo savanoriams, pripažindamas jų pirmieviškumą: "Pirmieji metai buvo Jūsų metai. Jūs sukūrėte šių dienų kariuomenės pradžią (...) Lietuvos kariuomenė dabar gina kartu su amerikiečiais ir kitų valstybių kariais tai, už ką kovojo Lietuvos savanoriai, partizanai."

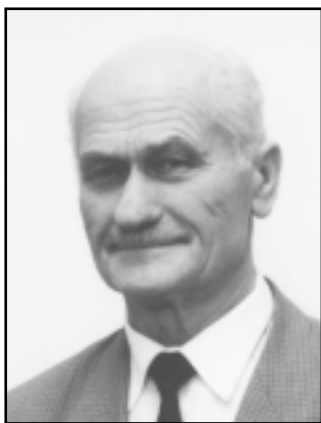
Ši tiesa XX amžiuje buvo patvirtinta ginklu ir krauju ne kartą: 1918-1920 metų savanorių, 1941 metų Birželio sukilėlių, Lietuvos vietinės rinktinės karių, Tėvynės apsaugos rinktinės vyrų ir Lietuvos partizanų - laisvės kovotojų. Visą dešimtmetį trukusiose kovose su okupantu pastarųjų drauge su rėmėjais ir ryšininkais žuvo per 30 tūkstančių. Visi pamirėti kovotojai buvo savanoriai.

Sąjunga gyvai reaguodavo į valstybės ir visuomenės gyvenimo aktualijas. Dėl to Antrosios Respublikos metais (respublikų numeravimas diskutuotinas - red. pastaba) Sąjunga pelnė "tautos sąžinės" titulą. Yra pagrindo teigti, kad ir mūsų dienomis šis epitetas neprarado aktualumo. Štai, vienas būdingas pavyzdys: 2005 metais valdžios viršūnėse ir žiniasklaidoje vyko šurmulinga ir kontraversiška diskusija - vyksti ar nevykti Valstybės vadovui į Maskvą nusilenkti bei padėkoti už okupaciją, trėmimus ir kitus karo ir genocido nusikaltimus padarytus Lietuvoje?

Tada LKKSS pirmoji iš trylikos visuomeninių organizacijų pasirašė kreipimąsi į Prezidentą, Seimą ir Vyriausybę. Kreipimesi buvo prašoma "vengti bet kokių veiksmų, kurie galėtų būti suprasti kaip Rusijos imperinių ambicijų toleravimas, kaip pritarimas dabartiniam Europos Sąjungoje vyraujančiam požiūriui neva Lietuva nebuvo sovietų okupuota ir nebuvo pasipriešinimo sovietiniam okupantui bei genocido politikai".

Prezidentas likosi su Tauta.

LLKKS centro valdybos pirmininkas Valentinas Bartašiūnas savo kalboje palietė skaudžią aktualiją. Kaip žinoma, 2006 m. lapkričio 10 d. Kauno apygardos teismas buvusį LKKSS Sąjungos vadovą A.Petrusevičių pripažino kal-

tu padarius nusikalstamą veiką ir nubaudė jį laisvės atėmimu ketveriems metams. Byla dar galutinai nebaigta.

Nekvestionuojant teismo nuosprendžio turinio, vis dėlto daugeliui į reiginį susirinkusių karių savanorių, kaip ir pranešėjui, kilo esminės svarbos neaiškumų. Vargu ar reikia aiškinti, koks buvo sudėtingas ir kupinas pavojų laikotarpis tik ką atkūrusios savo valstybingumą Valstybės istorijoje? Sovietų ultimatumai, kruvinojo sausio įvykiai, kai tankų vikšrais buvo traiskomi beginkliai laisvės gynėjai, vienareikšmiškai rodo, kad sovietų kariuomenės divizijos, dislokuotos mūsų krašte, buvo pasirengusios brutaliai sunaikinti visus galimus pasipriešinimo židinius ir laisvojo Vakarų pasaulio akivaizdoje sutrypti atkurtą Lietuvos nepriklausomybę.

Nemažiau naivu ir nedovanotinai neižvalgu manyti, kad Lietuvoje nebūtų kilęs stichiškas pasipriešinimas agresoriui ginklu. Lietuvių tauta XIX ir XX amžiais gyvavo nuolatinės ginties pozicijoje. Tai patvirtina vykusių sukilimų, valstybės atkūrimo kovų ir partizaninio karo patirtis. Tautinės savimonės ir pilietinės pareigos jausmo vedami gentainiai visada būdavo pasirengę visomis priemonėmis kovoti už savo prigimtines teises bei tėvynės laisvę. Pasirengimo gintis niekada nesusitardė nei tremtys, nei kalėjimai, nei mirtini pavojai. Laisvės gynimo dvasia buvo gyva per visus praėjusio šimtmečio penkiasdešimt okupacijos metų.

Bendra veika suburia žmones. Savanorių tarpusavio solidarumo jausmas yra natūralus ir nesilpstantis. Aiškėja viena itin reikšminga aplinkybė. Šioje istorijoje VSD sąmoningai pasinaudojo savanorių solidarumo jausmu provokacijai rengti. Nuteistojo bendražygis, Sausio 13-ąją kartu su A.Petrusevičiumi dalyvavęs Parlamento gynyboje buvo užverbuotas ir gavo užduotį prikalbinti Algirdą padaryti nusikaltimą.

► Nukelta į 3 p.

Dail. Antano R. Šakalio sukurtas LKKSS 80-mečio plakatas

Sveikiname Algirdą Petrusevičių,

dim. kpt., Vyčio kryžiaus ordino kavalierių, pasipriešinimo Lietuvos okupacijai dalyvį, lietuviškų ginklų kūrėją, ilgametį Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos vadovą ir jos Garbės narį vasario 23 d. atšventusį savo septyniasdešimtmetį, linkime geros sveikatos, stiprybės ir tolesnės vaisingos veiklos Tėvynės labui!

*Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjungos pirmininkas Jonas Burokas,
Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos*

Centro valdybos pirmininkas Valentinas Bartašiūnas,

Krašto apsaugos bičiulių klubo pirmininkas ats. mjr. Antanas Burokas,

Lietuvos Laisvės Kovų - Miško Brolių Draugijos pirmininkas Albinas Kentra,

Lietuvos 1941 m. birželio 22-28 dienų sukilėlių sąjungos

Vilniaus aps. pirmininkas dim. vyr. lt. Gediminas Ruzgys,

"Varpo" redaktorius Algimantas Zolubas

Jubiliejus, suvaidintas nusikaltimas ir kanarėlės

► VSD suplanavo imituojamos nusikalstamos veikos scenarijų. Pinigais, tikriausiai, ir šantažu priverstas tapti provokatoriumi buvęs bendražygis, dangstydamasis neva patriotiniais tikslais ir naudodamasis piktu Algirdo pasitikėjimu, gautą užduotį atliko nelengvai. Nusikaltimas buvo imituojamas laikantis įstatymo ir vykdomas su pakartojimais. Peršasi išvada, kad provokacija buvo tęsiama tol, kol numatytas sukompromituoti asmuo suklupo, o imitacijos būdu sukurtų įkalčių teismui turėjo pakakti. Teismas už profesionaliai suvaidintą pagal VSD užduotį nusikaltimą nubaudė išprovokuotą kaltininką ne imitacine bausme, o visiškai realia - ketveriems metams kalėjimo. Šią istoriją girdėjusiems Lietuvos Respublikos piliečiams kilo nemažai klausimų. Verta paminėti kelis.

Kodėl VSD, užuot vykdęs antivalstybinės veiklos prevenciją, noriai imasi provokacijų imituodamas nusikaltimus, tarsi nebūtų tikrų piktadarysčių? Čia pat savaime norisi paklausti - o kam naudingos tokios provokacijos? Trečiosios Lietuvos Respublikos septyniolikos metų patirtis neginčijamai rodo, kad visos kiek nors reikšmingesnės sumaištytys Lietuvoje nevyko ir negalėjo vykti be "artimojo užsienio" spectarnybų įsikišimo ir "paramos".

Ir jokia naujiena tiek mūs šalies valdžiai, tiek valstybės piliečiams, kad okupantas, priverstas atitraukti iš Lietuvos savo kariuomenę, paliko čia visą represinę KGB struktūrą in corpore, beje, su nemaža armija bildukų ir agentų.

Nepatogu, nebent tik naivuoliams, aiškinti, kad sparnuotas iš Rytų atplaukęs posakis, jog "buvusių čekistų nebūna" galioja ir nepriklausomoje Lietuvoje. Ir jau visai linksma buvo išgirsti, kad "geležinio Felikso" auklėtinių kohorta Lietuvoje užsiima tik kanarėlių veisimu ir raudonžiedžių tulpių auginimu kovo aštuntajai.

Ne vienas minėjimo dalyvis domėjosi ar ši imituoto nusikaltimo istorija nėra tikslinis kruopščiai suplanuotas triukas, synchronizuotas su savivaldybių rinkimais? Nusikaltimo imitacija buvo suvaidinta profesionaliai ir žiniasklaidos būgnais pateikta visuomenei priešrinkiminiu laikotarpiu. Ar apeliacinio teismo verdiktas vasarį netaps dar viena proga karti visus šunis ant ...dešiniųjų? Kam tai gali būti naudinga?

Kodėl Lietuvos Respublikos VSD, Krašto apsaugos ministerijos "antrukai" ir STT nesiima prevencijos priemonių, kurios galėtų apsaugoti piliečius nuo Lietuvoje veikiančių svetimų spectarnybų filialų rezgamų provokacijų? Kodėl mūsų spectarnybų veikla nekoordinuojama, nors pasitaiko, kad kiekviena iš jų neretai domisi tuo pačiu objektu?

Gal šiame klausime slypi nesunkiai įžvelgiamas atsakymas? Juk Nepriklausomoje Lietuvoje vienai iš svarbiausių nacionalinių šalies saugumą užtikrinančių institucijų - VSD - vadovauti buvo paskirtas kadrinis KGB darbuotojas dar vis tebeinant šias pareigas.

Ši istorija eilinį kartą parodė, kad visos okupantų represinės struktūros: NKVD, NKGB, MVD, MGB, KGB, GESTAPO, SD ir pan., vykdžiusios Lietuvos genocido ir karo nusikaltimus, kuriems nėra senaties, yra nusikalstamos ir tų struktūrų darbuotojai neturėtų būti skiriami dirbti valstybinių darbų.

Nedera pamiršti ir kito principinės svarbos klausimo. Ar toliau veikia, kada Lietuvos valstybingumą neigiančios jėgos stengiasi įstatyminiu keliu "teisėtai" užvaldyti gyvybiškai svarbią valstybės instituciją, nėra legalizuota reokupacijos forma? Ar tuo neturėtų susirūpinti Aukštoji šalies valdžia ir pilietinė visuomenė?

Metamorfozės

KGBistas

Rezervistas

"Patriotas"

Mūsų Didvyrė Emilija Platerytė

Algimantas Vincentas Bujauskas

Keleivų užburia gražios, tiesiog žavingos Kapčiamiesčio apylinkės: vaizdingi Juodosios ir Baltosios Ančios upių slėniai, gražūs ežerai, sausas ir gailvus oras. Čia miestelio bažnyčios šventoriuje išliko mūsų Karžygės kapas. Ant granitinio paminklo užrašyta:

Čia ilsisi Emilija Plater, g. 1806, + 1831.XII.23

Tai gi jau sukako 165 metai nuo mūsų Didvyrės mirties. Deja, mūsų posovietinėje abuojujėjančioje visuomenėje, toli gražu, ne visi ją pažįsta ar bepajėgia prisiminti.

Savo laiku grafai Plateriai buvo atsikėlę iš Vestfalijos ir įsikūrę Latvijoje bei Lietuvoje. Gyvendami daugelį metų, šį kraštą laikė savo tėviške ir savaip rūpinosi jo reikalais.

1806 metų lapkričio 13 dieną Vilniuje grafienei Onai de Mol-Plater gimė dukra Emilija. Motina augino ją pas giminaitę Zybergienę, ties Linksna, netoli Dinaburko (Daugpilio). Mergaitė teikė išpūdį gražūs dvaro rūmai, parkas, upė, girios. Mokėsi namie, ypač mėgo matematiką ir istoriją. Išmoko gerai naudoti ginklą ir puikiai jodinėti. Nuo pat mažens žavėjosi Orleano Mergelės. Draugavo su baudžiauninkais, lankydavo ligonius, mokė vaikus ir uoliai rinko tautosaką. Daug skaitė įvairiomis kalbomis ir žavėjosi laisvės idėjomis. Gilų išpūdį jai teikė 1821 - 1829 m. graikų sukilimas prieš okupantus turkus.

Tuo metu subruzdavo ir Vilniaus universiteto studentai. Juos netrukus palaikė ir gimnazistai. Prasidėjo represijos. 1823 m. tapo suimtas Emilijos pusbrolis Mykolas ir atiduotas į rekrūtus, o jos draugas, karininkas iš Dinaburko tvirtovės, ištremtas į kitą tvirtovę. 1829 m., ieškodama daugiau vienminčių, grafitė lankėsi Varšuvoje.

1830 m. mirė Emilijos mama, o ji pati susirgo. Gydėsi Liepojoje, kur susipažino su naujais ano meto sąjūdiečiais. Sužinojo apie permainas Prancūzijoje. Lietuvoje jau dvelkė sukilimo nuotaikos, o lapkričio 9 d. sukilo Varšuva.

Kaip ir Emilija, nesulaukdami nurodymų iš Vilniaus, varšarijū sujudavo žemaičiai. Kovo mėnesį, gaudant vyrus į rekrūtus, jie atsisakė juos išduoti, nemokėjo mokesčių, išlaisvindavo kalinius. Maištas apėmė visą šalį. Tuo tarpu į Dusetas grįžo iš užsienio Emilijos pusbrolis Cezaris Plateris, o ji pati, apsirengusi raitelio rūbais, su adjutante Prušinskaite kovo 29-tą čia paskelbė maištą. Būdamas dosnus, Cezaris galėjo aprūpinti mužikus ginklais, maistu, drabužiais. Emilijos būrį sudarė 280 šaulių, 60 raitelių ir keli šimtai valstiečių su dalgiais. Sukilėliai, junkeriams padedant, norėjo užimti Dinaburko tvirtovę. Jie įveikė dvi karines uztvaras, tačiau pritrūko parako ir ginklų. Be to, maištui malšinti okupantai pritraukė daugiau kariuomenės. Narsiai kovodama herojė, kartu ir su Upytės sukilėliais, nužygiavo link Ukmergės ir Vilniaus. Jos būrys susitiko su atžygiavusia per Gudiją generolo Chlapovskio kariuomene. Emilija tapo Pirmojo Lietuvos pulko kapitone. Vietoje žuvusios adjutantės Prušinskaitės, Ukmergėje į pagalbą Emilijai pasisiūlė mokytoja Marytė Rašanavičiūtė, kilusi iš smulkiųjų bajorų, gimusi 1809 m.

Tuo tarpu kitais keliais traukė generolas Gelgudas, pritraukdamas žemaičius. Abu vadai turėjo sujungti armijas. Išvyti iš Kauno, siautėjantys okupantai, tarp jų Ašmenos skerdynių smogikai iš kazokų, susitelkė Vilniuje. Birželio 19 dieną Panerių kalvose užvirė nuožmus mūšis. Deja, jėgos buvo nelygios. Sukilėlių gretose kovėsi ir merginos, tarp jų Vilhelmina Kasperavičiūtė, 16-os metų, kuri žuvo nelygioje kovoje. Emilija tuo metu dar nebuvo spėjusi atžygiuoti iš Kauno.

Prie Šiaulių baudėjai liepos 8 d. klastingai užpuolė besitraukiančios mūsų kariuomenės gurguolę

su Emilijos būriu. Generolas Gelgudas savo pranešime apie tai pažymėjo, kad Emilija Platerytė toje gynyboje parodė nepaprastą drąsą ir šaltą kraują.

Kuršenuose karo taryba nutarė sukilėliams trauktis į Prūsus. Emilija nesutiko. Ji su Cezariu Plateriu ir ištikimąja palydove Maryte Rašanavičiūte iškeliavo į Augustavą, nes Lenkijoje dar smilko sukilimo židiniai.

Po dešimties dienų slaptos ir alkanos kelionės per pelkes ir girias karžygė taip nusilpo, kad negalėjo paeiti. Karščiuojanti, žaizdotomis kojomis ji buvo paguldyta eigulio trobelėje. Pagaliau ligonę paslėpė Justinavo dvaro, prie Ančios ežero, savininkai Ablamavičiai.

1831 m. gruodžio 23 d. didvyrė mirė. Cezaris Plateris pasiekė Paryžių, kur buvo laukta, viltasi, kad atvyks ir Emilija.

Apskaičiuojama, kad sukilėlių kariuomenėje iš viso galėjo būti 28 tūkst. žmonių, o į užsienį emigravo apie 9 tūkst.

Garsas apie Emilijos žygdarbius ir patį sukilimą pasklido po Europą ir pasaulį. Mat - Dovydas pataikė į Galiotą! Po 30 metų taps panaikinta baudžiava, o dar po dviejų žmonės vėl sukils, bandydami numesti svetimą jungą.

Herojės vardas įamžintas pasaulio istorijoje, literatūroje ir mene. Adomas Mickevičius aprašė paskutines Emilijos valandas "Pulkininko mirtyje", jos vardu pavadinta viena Trakų Vokės gatvių. Amerikoje leidžiant jos biografiją, knygą globojo, rėmė pats

Paminklas E.Platerytei Kapčiamiestyje

Prieš 30 metų

Edvardas Burokas

1975 metais Helsinkyje buvo pasirašytas Helsinkio Aktas, įpareigojantis gerbti žmogaus teises. SSRS jo vykdymo priežiūrai 1976 m. įsikūrė visuomeninės Helsinkio grupės Maskvoje, Ukrainoje, Gruzijoje, Armėnijoje ir Lietuvoje. Pastarajai vadovavo Viktoras Petkus, kuris už šią veiklą 1977 m. buvo nuteistas 3 metams uždaro kalėjimo Vladimire ir 7 metams lagerio. Tai buvo pirmas tokio masto atviras pasipriešinimo judėjimas SSRS, garsiai nuskambėjęs pasaulyje. Beveik visi šio judėjimo nariai buvo areštuoti ir nuteisti.

2007 m. sausio 9-10 dienomis Lietuvos Respublikos Seime ir Vilniaus rotušėje įvyko Lietuvos Helsinkio Grupės (LHG) 30-mečio paminėjimas. Šiuose renginiuose kalbėjo LR seimo pirmininkas V.Muntianas, prof. S.Katuoka, LHG vadovas V.Petkus, LHG narys T.Venclova. Apie Maskvos Helsinkio Grupės ryšius su LHG papasakojo Liudmila Aleksejeva iš Maskvos, pasisakė disidentai Martas Niklus iš Estijos, Intis Calitis iš Latvijos, dalyvavo užsienio ambasadų diplomatai.

Rotušėje konferencijos dalyviams buvo padovanota 653 puslapių LGGRTC išleista knyga "Lietuvos Helsinkio Grupė", kurios sudarytojai: V.Petkus, Ž.Račkauskaitė ir M.Uoka. Šiame renginyje kaip niekada gausiai dalyvavo "anų laikų" disidentai ir laisvės kovotojai, kurie po Lietuvos Nepriklausomybės atgavimo buvo išsibarstę ar išsklaidyti dėl savo pasaulėžiūros ar dėl kitų priežasčių po įvairias partijas ir visuomenines organizacijas. Neretai šnairavę, dabar prisiminę "anuos laikus", užmiršę tarp jų prabėgusią juodą katę, dalijosi savo prisiminimais. Mano galva, be metinių, tai buvo didžiausia vertybė. Prisiminus šią konferenciją taip ir norisi sušukti: "Broliai, kovotojai dėl Lietuvos Laisvės, užmirškime savo ambicijas, vertinimą "kas labiau mylėjo Tėvynę", nesutarimus, nuoskaudas, nepripažinimą, blogesnę ištartą žodį ir pamastykime, kam naudingas mūsų susipriešinimas. Ar kartais mes netapome "anų laikų" reliktais politikierių rankose? Aišku, mes negalime vienodai mąstyti, matyti ir girdėti, nes ir šeimoje to nėra, bet juk mus sujungė kova ar šaltų mūrų sienos ir mes tapome broliais. Taigi, ar nevertėtų mums kokią dieną, susibėgus iš visų pašalių, skirti "anų laikų" prisiminimams, pasidžiaugti Lietuvos laimėjimais, dėl ko skaudu ar apmaudu - pasiguosti, nes žiū... - mes jau "paskutiniai mohikanai".

2007m sausį
Helsinkio
komiteto
30-mečio
minėjimas
Vilniaus
Rotušėje.

Viktoras Petkus
ir Liudmila
Aleksejeva

L. Aleksejeva
(išleido knygą
apie kitaminčius
SSRS. Ten
parašyta ir
apie 1975 m.
"VARPA", leistą
pogrindyje).
Dešinėje -
Vatikano
nuncijus
Lietuvai

► JAV prezidentas Teiloras. Antanas Vienuolis-Žukauskas apie herojės kovas ir mirtį parašė istorinę 8 veiksmų dramą "1831 metai". Paskutinis veiksmas vyksta Kapčiamiesčio dvare.

Tenevysta, taurioji Didvyre, mūsų pagarbos ir atminimo gėlės ant švento Jūsų kapo!

**Algimantas Bujauskas ir
Kun. Nikodemas Švogžlys-Milžinas**

Loquete, defuncti!

*Balsu prabilkite, numirę,
Iš gilumos pratarokit žodį -
Iš mūsų pilkapių ir girių -
Te tiesų kelią mums parodys!*

*Kariai kalbėkit, savanoriai,
Paguldę galvas už Tėvynę,
Sukilėliai, kuriuos pakorė,
Ar šūvių salvėmis nuskynė.*

*Bylokite, gulagų aukos,
Nuo bado tundroje, taigoj kritę...
Ir grįžti Tėviškėn sulaukę,
Kai vėl išaušo Laisvės rytas!*

E.Platerytė mūšyje ties Šiauliais

Antaninos Leimontaitės 100-čiui

*Teatro, muzikos ir kino muziejuje paminėjimui 2007-01-17 skirtas
jos dukters Antros Vincės Steponavičiūtės-Karosienės žodis*

Iš tolimos vaikystės menu kaip Mama, užsidariusi miegamajame vis deklamuoja ar repetuoja. Jos pačios susstatytas ir iki mirties vis papildomas repertuaras buvo didžiulis, tačiau didžiąją jo dalį Mama nusinešė į kapą taip ir neatidavusi publikai. Gaila! Ir ne tik jos gaila, nes dirbo su entuziazmu, atkakliai ir kantriai ieškodama tiksliausio meninio sprendimo. Mirė 63-jų pakirsta auglio galvoje. Tada ji kalbėjo: jei nebegalėsiu dirbti, nenoriu ir gyventi. Tačiau paskutiniai žodžiai jos dienoraštyje kitokie: "Koks gražus Dievo pasaulis! Dievo! O, kaip norėčiau bent pro plyšelį matyti jį..."

Mane itin jaudino Mamos kankinystė. Ne dėl ligos (trukusios vienerius metus). Dėl pastovaus darbo alkio. Aktorstė, manau, itin nelaiminga profesija buvo prie sovietų. Po 1940-jų jos, kaip aktorės kategorija, o kartu ir atlyginimas, nuolat mažėjo. Mamai pastoviai teko baimintis, kad atpranta nuo scenos, vystosi scenos baimė, gal visai nebegaus vaidmenų, gal jau greit atleis. Mama man, dar visai vaikui, apgailestavo, neturinti rašytojos sugebėjimų: rašytų arba Ezopo kalba, arba į "stalčių". (Tuo metu Tėvų skatinama deklamuodavau Krylovo pasakėčias. Tėvas juokavo - jo Antra bus "kontra").

Po mano Tėvo aktoriaus Vinco Steponavičiaus arešto (tada man buvo 12-ka) Mama nepaklausė "protingų" patarimų išsiskirti su "tokiu" vyru. Bet ir tada Mamą gynė jos buvęs mokytojas (Rygos gimnazijoje) Justas Paleckis. Jei ne ši parama, Mama turbūt būtų netekusi darbo, nes netrukus po šio arešto jos vaidmenis imta perduoti kitiems. Po Lietuvos teatrų dekados Maskvoje, suteikiant LTSR nusipelnusių artistė vardus, J.Paleckio, kaip girdėjau, iniciatyva į sąrašus buvo papildomai įrašyta ir Mamos (vienintelės lietuvių aktorės, nepasirodžiusios Maskvos teatrų scenose) pavardė. Turbūt tai ir lėmė jos išlikimą teatre. Tačiau negailestingos kritikos akmenys nenustojo kristi ant jos galvos kone po kiekvienos premjeros arba prieš "teigiamo" vaidmens atėmimą. ("Kaip tokio vyro žmona gali vaidinti tokią rolę...?").

Pragariškoje melo ir baimės epochoje Mama bijojo, išimtimi nebuvo. Kartą, pakviesta E.Mieželaičio "Žmogumi" užbaigti LKP suvažiavimą, Mama nuogąstavo:

"Nežinau, kas manęs laukia, bet aš kitaip negaliu, užbaigsiu žodžiais "aš - žmogus", t.y. nutylėsiu pabaigą "aš - komunistas". (Juk poetas pirmiausia būtent šią - trumpesnę - versiją pateikė spaudai. Gal net ne jis sugalvojo prilipdyti "komunistą", o tik paklausė "protingo" patarimo...). Tąkart viskas baigėsi laimingai, valdžiai neužkliuvo. Suprantu, kodėl Mama taip pasielgė - menininkas neturi teisės meluoti. Galutinai pasiligojusio valdžios nekenčiamo M.Bulgakovo ir jį tada (apie 1940 m.) dažnai lankiusio, būsimąjo Rašytojų Sąjungos pirmininko A.Fadejevo nuomonės sutapo: didesnę moralinę teisę rašyti turi žmogžudys, kuris sako tiesą, nei neabejotinas talentas, kuris meluoja. (A.Fadejevas 1956 m. dėl politinių priežasčių nusišovė).

Mama save, kaip aktorę, vertino kukliai, bet, 11-ka metų našlavusi, vis paminėdavo: "Steponavičius buvo didelis artistas..." O dienoraštyje įrašė: "Nebuvo nė dienos, kad neprisiminčiau Vinco..."

Laisvę prieš šešiolika metų Tauta atkovojo. Tačiau atsakomybės nėra. Todėl nėra tiesos ir teisingumo. Bet kurioj srity. Teatro istorija taip pat dar tik pratinasi prie tiesos: dalį anksčiau nutylėtosios atskleidžia, bet ne visą... O juk buvo oficialiai apšmeižtų ir, be to, teatro užkulisiuose metų metais šmeižiamų aktorių, kas oficialiai dar neatitaisyta; buvo ne tik saugumo užverbuotų agentų, bet ir savo iniciatyva garbę bei orumą į sotesnį kąsnį ar gyvenamąjį plotą išmainiusių asmenų, su kurių pagalba kai kurie galingieji žlugdė jiems nesilankstančius aktorius. Ateity, tikėkimės, bus atskleista kokiomis konkrečiomis sąlygomis kūrė tas ar kitas aktorius. Kiekviena epocha atsiskleidžia ir per sulaužytus menininkų likimus. O "mizerija", anot L. Truikio; neblogai sugeba prisitaikyti prie bet kurios valdžios, nes pataikauja jai ir buriasi krūvon prieš dvasios Guliverius. Tikėkimės, atsiras po truputį vis daugiau nešališkų teatro istorikų, t.y. tikrų inteligentų - "žmonių su skaudama sąžine". Tokių inteligento apibrėžimą pasiūlė artistas Olegas Basilašvilis, ne tik Volandu "Meisteryje ir Margari-toje" pakerėjęs žiūrovus.

Vincas Steponavičius (kairėje) ir Antanas Kučingis Omsko lageryje

Antanina Leimontaitė-Steponavičienė su vyru Vincu Steponavičiumi

Karas tarp Sovietų Sąjungos ir Suomijos

Žiemos karas - karas tarp Sovietų Sąjungos ir Suomijos, prasidėjęs 1939 lapkričio 29 d. Faktiškai karą paskatino Molotovo-Ribentropo pakto pasirašymas, pagal kurį Suomija atiteko Tarybų Sąjungai. Formalus pretekstas - suomių įvykdytas artilerinis tarybinių kariuomenės dalinių apšaudymas (vėlesni duomenys rodo, kad tą apšaudymą įvykdė pati sovietinė kariuomenė). Sovietų Sąjunga puolime panaudojo 450 tūkstančių žmonių, kai Suomija buvo mobilizavusi vos 160 tūkstančių. Karo metu Suomija prarado didelę dalį teritorijos, tačiau įstengė išsaugoti nepriklausomybę ir parodė, kad efektyviai organizuota kariuomenė gali pasipriešinti netgi gerokai stipresnėms priešų pajėgoms. Dėl agresijos Sovietų Sąjunga buvo pašalinta iš Tautų Sąjungos. Kaip manoma, efektyvus suomių pasipriešinimas įtikino Adolfą Hitlerį tuo, kad Vokietija gali nugalėti Sovietų Sąjungą.

Žiemos karas baigėsi taikos sutarties pasirašymu 1940 m. kovo 13 d.

Svarbiausia sėkmingų suomių veiksmų priežastimi tapo tam metui revoliucingos, pačių suomių sukurtos kariavimo metodikos. Skirtingai nuo daugelio Vakarų šalių, Suomija nebandė tobulinti XIX a. pabaigos - XX a. pradžios tranšėjinio karo metodų, Suomijos pastatyta Manerheimo linija buvo orientuota ne į stabilų fronto liniją, o į mobilius veiksmus, kai priešui lei-

džiama užimti teritoriją, o paskui jis išnaujinamas, naudojant mobilius padalinius bei užmaskuotus dotus. Manerheimo linijos dotai buvo slepiami už kalvų, šaudymo kryptys buvo nukreipiamos paraleliai fronto linijai arba netgi šiek tiek į Suomijos teritorijos gilumą, todėl rusų vykdyti artileriniai parengimai būdavo neefektyvūs. Dar labiau karo eigą pakeitė suomių naudoti ginklai: apginklavusi karius pistoletais-kulkosvaidžiais, Suomija karių efektyvumą artimeje kovoje padidino keleriopai, o suomių dalinių mobilumas bei naktinės operacijos tarybinei kariuomenei atnešdavo didžiulis nuostolius. Sovietinių tankų puolimus efektyviai sustabdydavo itin mobilūs suomių tankų daliniai.

Žiemos karui su SSRS vadovavo suomių maršalas Karlas Gustavas Manerheimas. Keturiskart gelbėjusiam Suomiją, maršalui buvo skirtas ilgas amžius: gimė 1867 m., mirė 1951 m. Jo kilnus bruožas - visada poste, kai Suomijai pavojus, visada savanoriškai atsistatydina, kai pavojus praeina.

Karui pasibaigus, 1940 m. kovo 13 d. Manerheimas pasirašė išpūdingą įsakymą, kurį pateikiame skaitytojui:

Jūs tik laikėtės žiauraus karo įstatymo...

Šlovingosios suomių armijos kariai!

Tarp mūsų šalies ir tarybų Rusijos pasirašyta taika, niūri taika, atidavusi sovietams beveik visus kovos laukus,

aplaistytus jūsų krauju vardan visko, kas jums šventa ir brangu.

Jūs nenorėjote kariauti. Jūs mylėjote taiką, darbą, pažangą, bet jums primetė karą. Kovodami jus atlikdavote žygdarbius, kurie amžiams švytės istorijos metraščiuose. Jūsų daugiau nei penkiolika tūkstančių, išėjusių į karą, jau negrįš į gimtuosius namus, o labai daug jūsų tapo invalidais. Bet ir jūs smogėte priešui juntamus smūgius, ir jeigu dabar du šimtai tūkstančių jūsų priešų rado ramybę po ledais arba įbedė užgesusius žvilgsnius į mūsų žvaigždėtą dangų, tai jūsų kaltės čia nėra. Jūs jiems nejautėte neapykantos, jūs jiems nelinkėjote bloga - jūs tik laikėtės žiauraus karo įstatymo: užmušti arba žūti pačiam.

Kareiviai! Aš pats kovausi daugelyje mūšių, bet niekad nemačiau karių, panašių į jus. Aš didžiuojuosi jumis taip, lyg jūs būtumėt mano vaikai. Aš taip pat didžiuojuosi ir kovotojais iš Šiaurės tundra, ir Pochjanmaa plačių lygumų, Karijų tankinių, malonių savo bendruomenių, Chemės ir Satakundos turtingų vienkinių sūnumis bei vaikais iš pietvakarių Suomi kaimų. Aš taip pat didžiuojuosi fabriko darbininko, berniuko iš varganos trobelės ir turtuolio auka.

Aš dėkoju jums visiems - karininkams, puskarininkams ir eiliniams, tačiau ypač noriu pabrėžti rezervo karininkų didvyriškumą, jų pareigos jausmą ir

► Nukelta į 3 v.

Maršalas Karlas Gustavas Manerheimas.

Suomiai gina savo Tėvynę nuo SSRS grobikų.

VARPAS Leistas politkalinių sovietinėse koncentracijos stovyklose: 1955 m. Vorkutoje ir 1957 m. Intoje, nuo 1975 m. iki 1989 m. - pogrindyje Lietuvoje. Atkurtas 1996 m. vasario mėn. **Leidėjai** Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga, SL 22 09, ISSN 1648-0244. **Adresas:** Architektų g. 14-60, Architektų g. 8-4, LT-04210 Vilnius. **Tel.:** 244 46 19, 244 21 57. **Faksai:** 244 46 19, 244 21 57. **Redaguoja** redakcinė kolegija. Dizaineris Gediminas Ruzgys. **Bendradarbiaus honoraras nemokamas. Straipsnių turinys nebūtinai turi sutapti su redakcijos nuomone, straipsniai ir nuotraukos nekomentuojami ir negražinami.**

149-ojo „Varpo“ numerio redaktorius - Algimantas Zolubas Skaitykite „VARPA“ internete: www.lrs.lt/rezistencija lietuvių, anglų ir rusų kalbomis

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga (kodas 191913666) Atsiskaitomoji sąskaita AB Bankas HANSABANKAS, Karoliniškių KA. **Sąskaita Nr. LT 62.73000.10002492325**

Išleido ir spausdino „Baltijos kopija“. Kareivių g. 13b, Vilnius. Tir. 700 vnt.

Aukos **VARPUI**

Dėkojame aukojusiems:

Ž.Simonaičiui - 30 Lt, J.Jokimui - 40 Lt, A.V. Kramiliui (Australija) - 200 Lt, V.Zinkevičiūtei - 10 Lt, S.Eigirdienei - 20 Lt, A.Sučilai - 20 Lt, A.Nistelienei 20 Lt, D.Urbekienei - 20 Lt, M.ir J. Sadūnams - 20 Lt, K.Gurskienei - 20 Lt, A.Markauskui - 10 Lt, B.Cypienei - 30 Lt, A.Kalinauskui - 10 Lt, K.Gurskienei - 20 Lt, A.Markauskui - 10 Lt.

Dėkojame p. Rimantui Čeburniui už visam laikui aukojamą dalį savo pensijos „Varpo“ leidybai.

Dėkojame visiems „Varpo“ bičiuliams, pervedusiems mėnraščio leidybai 2 proc. nuo savo pajamų mokesčio. Už nuotraukas dėkojame Broniui Zlatkui ir Edvardui Burokui, suomių fotografams. Viršelio dail. Gediminas Ruzgys

Sveikiname Sveikiname Sveikiname

Romas Batūra
1937-03-15

Rimantas Česlovas
Skeivys
1942-03-28

Ričardas Kalytis
1932-03-31

LLKS ir VARPO redakcija Vasario 16-osios proga pasveikino:

LPKTS Šiaulių filialo taryba,
Antanas V. Kramilius OAM (Australija),
Edmundas Simanaitis,
Zigmas Vašatkevičius,
Alvydas Kazakevičius,
Antanas Sučila, Kazys Lašas,
Edmundas Simenovičius,
Gediminas Kraponas,
Valentinas Stasiulis,
Irena ir Antanas Stasiškiai,
Juozas Puronas (JAV),
Johan Filotovskij (Florida, JAV),
Kurtas Loebertas (Vokietija),
Vorkutos "Memorialas" (Rusija),
Kazys Mongirdas (Anglija).

Atkelta iš 8 p. profesionalumą atliekant tai, kas toli gražu nebuvo jų pareiga. Jų auka šiame kare procentine išraiška buvo didžiausia, bet jie aukojosi su džiaugsmu ir nei karto neišdavė pareigos...

Aš dėkoju Suomijos armijai - visiems visų armijos rūšių kareiviams, nuo pirmos karo dienos atliekantiems nemirtingus žygdarbius - už narsą, su kuria jie priešinosi daug kartų skaitlingesnei priešų jėgai, neretai ginkluoto netgi nežinomaus ginklais. Aš dėkoju jiems už atkaklumą, su kuriuo jie kabinosi už kiekvienos gimtos žemės pėdos. Sunaikinta daugiau nei pusantro tūkstančio rusų tankų ir daugiau nei septyni šimtai lėktuvų - ir šie žygdarbiai dažnai buvo vykdomi pavieniui.

Išdidžiai ir su džiaugsmu aš galvoju apie Suomijos moteris-savanas, apie jų pasiaukojimą, apie jų nepaliaujamą darbą, leidusį tūkstančiams žmonių būti fronte. Jų kilnumas įkvėpdavo ir palaikydavo armiją, kurios dėkingumo jos visiškai nusipelnė.

Atiduokime prideramą pagarbą ir tūks-

tančiams darbininkų, kurie žiauriais karo metais ištikimai ir dažnai savo noru - oro antskrydžių metu stovėjo prie savo staklių, gamindami viską, kas būtina armijai, lygiai taip pat tiems, kas po priešų ugnimi nepavargdami dirbo fortifikacijos darbuose. Dėkoju jums visiems Tėvynės vardu.

Nepaisant drąsos ir pasiaukojimo, vyriausybė buvo priversta sudaryti taiką esant sunkioms sąlygoms, tačiau jos visai nepaaiškinamos.

Mūsų armija buvo negausi, trūko rezervų ir kadrių. Mes nebuvo pasiruošę kariauti su didžiąja valstybe. Tuo metu kai narsūs kariai gynė mūsų sienas, teko sunkiai gauti tai, ko trūko, tiesti gynybos linijas, kurių nebuvo, bandyti gauti pagalbą, kuri nebuvo suteikiama. Reikėjo gauti ginklų ir amunicijos tuo metu, kai visos šalys karštligiškai ginklavosi prieš kilusią dabar virš pasaulio audrą.

Jūsų žygdarbiais žavėjosi visas pasaulis, bet ir po trijų su puse mėnesio karo mes liksime tokie pat vieniši. Iš užsienio mūsų frontui mes, atrodo, gavome tik du sustiprintus artilerijos ir aviacijos batalionus. Tuo tarpu mūsų kareiviai, kovodami ir dieną ir naktį, iš paskutiniųjų fizinių ir psichinių jėgų, atremdavo keičiančius vienas kitą priešų padalinių puolimus.

Ateis laikas - ir šio karo istorija bus parašyta. Pasaulis turi sužinoti apie jūsų žygdarbius.

Be pagalbos ginklais ir amunicija, kurią mums suteikė Švedija ir Vakarų valstybės, mes negalėtume taip ilgai kautis su nesuskaičiuojamomis patrankomis, tankais ir lėktuvais, mestais prieš mus.

Vakarų pažadėta pagalba kariuomene taip ir nebuvo suteikta, kadangi mūsų kaimynai, rūpindamiesi dėl savęs, atsisakė leisti kariuomenės tranzitą.

Po šešiolikos kruvinių mūsų savaičių - dieną ir naktį, be poilsio, - mūsų armija ir šiandien stovi nepalaužta prieš priešą, kuris, priešingai kolosaliems praradimams, kiekibiškai tik augo. Mūsų užnugaris, kur nesuskaičiuojami bombar-

davimai sėjo siaubą ir mirtį tarp moterų ir vaikų, nepalaužtas. Toli nuo fronto linijos esantys, iki pat mūsų vakarų sienos, sudeginti miestai ir sugriauti kaimai, aiškiai rodo, kokias kančias galėjo iškęsti mūsų tauta per praėjusius mėnesius.

Sunkus mūsų likimas. Mes priversti atiduoti svetimais rasei, kitos pasaulėžiūros ir kitų moralės vertybių, žemę, kurioje mes per amžius sunkiai dirbome.

Bet ir likusioje mes turime priglauti likusius be pastogės ir užtikrinti geriausias gyvenimo sąlygas visiems. Mums reikia kaip niekad būti pasiruošusiems apginti šią tiek sumažėjusių tėvų žemę su tokiu pat ryžtu, su tokia pat jėga, su kokia mes gynėme mūsų nesuskaldytą Tėvynę.

Mes didžiuojamės, kad atliekame istorinę misiją, kurią dar reikės įvykdyti, - ginti Vakarų civilizaciją: jos dalimi mes buvome nuo senų laikų. Bet mes taipogi įsitikinę, kad iki paskutinio skatiko atlyginsime savo skolą Vakarams.

(Įsakymas sutrumpintai išverstas iš "Novoje vremia", 1998 11 23, Rusija)

Lietuvos Respublikos krašto
apsaugos bičiulių klubas
ir Lietuvos nacionalinė
Martyno Mažvydo
biblioteka

2007 m. kovo 13 d.,
antradienį, 16 val.
maloniai kviečia į parodą
ŽIEMOS KARAS

atidarymą Lietuvos nacionalinėje
Martyno Mažvydo bibliotekoje
(Gedimino pr. 51).

Paroda veiks iki 2007 m. balandžio 3 d.

Parodą remia:

Lietuvos 1941 m.
birželio 22-28 d.
sukilėlių sąjungos
Vilniaus aps. skyrius

Lietuvos kariuomenės
kūrėjų sąjunga

Mirus
Juozui
Majauskui,
nuoširdžiai užjaučiame
velionio gimines ir
artimuosius

Lietuvos Laisvės Kovotojų Sąjunga,
"Varpo" redakcija

Lukiškių aikštės ateities svarstymas Vilniaus Rotušėje 2007 02 02

Ateitis aptarinėta ir prie kavos (iš kairės): A.Burokas,
 ← J.Parnarauskas, Š.Valentinavičius ir J.Burokas.
 Svarstymo dalyviai:
 P.Girdzijauskas, G.Ruzgys, E.Brunzaitė, A.Tyla. ↑
 Aptarimą pradėjo Vilniaus meras Artūras Zuokas. →

Rašytojo Virgilijaus Čepaičio knygos „Su Sąjūdžiu už Lietuvą“ pristatymas Signatarų namuose 2007 02 07

← Prie paveikslo "Signatarai" (iš kairės):
 Kovo 11-osios akto signataras Z.Vaišvila,
 A.Zolubas, V.Čepaitis, S.Šilinskas.
 Virgilijus Čepaitis duoda autografa
 J.Mileriui, už jų V.Landsbergis ir V.Aliulis. ↑
 Virgilijus Čepaitis ir Kazys Almenas. →

Vytauto Landsbergio knygos „Kareivis ieško teisybės“ pristatymas Signatarų namuose 2007 02 09

← Kovo 11-osios akto signataras,
 advokatas Kazimieras Motieka.
 Buvęs kareivis Romualdas Lankas. ↑
 Knygos autorius Vytautas Landsbergis →
 tarp R.Lanko artimųjų.

